Zbornik sudske prakse

MIŠLJENJE NEZAVISNOG ODVJETNIKA
GERARDA HOGANA
od 15. travnja 2021.[1]

Predmet C-65/20

VI
protiv
KRONE – Verlag Gesellschaft mbH & Co KG

(zahtjev za prethodnu odluku koji je uputio Oberster Gerichtshof (Vrhovni sud, Austrija))

„Zahtjev za prethodnu odluku – Zaštita potrošača – Direktiva 85/374/EEZ – Odgovornost za proizvode – Pojam ‚neispravnog proizvoda' – Fizički primjerak dnevnih novina koji sadržava netočan zdravstveni savjet"

I. Uvod

1. Ako dnevne novine objave netočan zdravstveni savjet u dnevnom stupcu koji je napisao nezavisni novinski kolumnisti, je li ih moguće tužiti zbog distribucije neispravnog proizvoda u smislu Direktive Vijeća 85/374/EEZ[2] (u daljnjem tekstu: Direktiva o odgovornosti za proizvode) kada čitateljica tih novina naknadno tvrdi da je pretrpjela tjelesnu ozljedu jer je slijedila taj savjet? To je, u bitnome, novo pitanje koje se odnosi na tumačenje Direktive o odgovornosti za proizvode, a koje je postavljeno zahtjevom za prethodnu odluku Oberster Gerichtshofa (Vrhovni sud, Austrija).

2. Međutim, prije razmatranja činjenica i konkretnih pravnih pitanja, prvo treba podsjetiti na relevantni zakonodavni okvir.

1 Izvorni jezik: engleski

2 Direktiva Vijeća od 25. srpnja 1985. o približavanju zakona i drugih propisa država članica u vezi s odgovornošću za neispravne proizvode (SL 1985., L 210, str. 29.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 22., str 3.), kako je izmijenjena Direktivom 1999/34/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 10. svibnja 1999. (SL 1999., L 141, str. 20.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 12., str. 43.).

II. Pravni okvir

A. Pravo Unije

1. Direktiva o odgovornosti za proizvode

3. Prva, treća, četvrta i šesta uvodna izjava Direktive o odgovornosti za proizvode glase:

„[…] treba približiti zakone država članica u vezi s odgovornošću proizvođača za štete uzrokovane neispravnošću njegovih proizvoda, jer bi postojeće razlike mogle narušiti tržišno natjecanje i utjecati na kretanje robe unutar zajedničkoga tržišta te dovesti do različitog stupnjevanja zaštite potrošača od šteta po zdravlje i imovinu koje je prouzročio neispravan proizvod;

[…]

[…] se odgovornost bez krivnje odnosi samo na pokretne stvari koje su industrijski proizvedene; budući da je zbog toga primjereno iz odgovornosti isključiti poljoprivredne proizvode i divljač, osim ako su podvrgnuti preradi industrijske naravi koja bi mogla prouzročiti njihovu neispravnost; budući da se odgovornost predviđena ovom Direktivom odnosi i na pokretne stvari koje se upotrebljavaju za gradnju nekretnina ili se u njih ugrađuju;

[…] zaštita potrošača zahtijeva odgovornost svih proizvođača koji su uključeni u proizvodni proces, ako je njihov gotov proizvod, sastavni dio ili sirovina koju su oni isporučili, bio neispravan; budući da, iz istog razloga, odgovornost mora obuhvatiti i uvoznike proizvoda u Zajednicu te osobe koje se predstavljaju kao proizvođači time što stavljaju svoje ime, žig ili drugi znak raspoznavanja, ili isporučuju proizvod čiji se proizvođač ne može identificirati;

[…]

[…] se, radi zaštite fizičke dobrobiti i imovine potrošača, neispravnost proizvoda ne određuje prema njegovoj uporabljivosti, nego prema pomanjkanju sigurnosti koju šira javnost ima pravo očekivati; budući da je pri procjeni sigurnosti isključena bilo koja zlouporaba proizvoda koja je s obzirom na okolnosti nerazumna.”

4. Članak 1. Direktive o odgovornosti za proizvode sadržava opće pravilo prema kojem je proizvođač odgovoran za štetu prouzročenu neispravnošću svojega proizvoda.

5. Člankom 2. i člankom 3. stavcima 1. i 2. Direktive o odgovornosti za proizvode određuju se pojmovi „proizvod” i „proizvođač” i određuje se tko se „smatra proizvođačem” u skladu s direktivom. Njima se također određuje:

„Članak 2.

U svrhu ove Direktive, ‚proizvod’ znači sve pokretnine, čak i ako su dio druge pokretnine ili nekretnine. ‚Proizvod’ obuhvaća električnu energiju.

Članak 3.

1. ‚Proizvođač’ znači proizvođač gotovog proizvoda, proizvođač sirovina ili proizvođač sastavnih dijelova, ili bilo koja osoba koja se obilježavanjem proizvoda svojim imenom, žigom ili drugim znakom raspoznavanja predstavlja kao proizvođač.

2. Ne dovodeći u pitanje odgovornost proizvođača, bilo koja osoba koja je uvezla u Zajednicu proizvod radi prodaje, iznajmljivanja, davanja u zakup ili bilo kojeg drugog oblika stavljanja proizvoda na tržište tijekom svojega poslovanja, smatra se proizvođačem u smislu značenja ove Direktive i smatra se odgovornom kao proizvođač.

[…]”

6. Člankom 6. Direktive o odgovornosti za proizvode opisuje se što se smatra neispravnošću u smislu te direktive. Njegovim prvim stavkom određuje se:

„Proizvod je neispravan kad ne pruža sigurnost koju osoba ima pravo očekivati, s obzirom na sve okolnosti, uključujući:

(a) predstavljanje proizvoda;

(b) uporabu proizvoda, tj. način na koji bi bilo razumno očekivati da bi se proizvod mogao koristiti;

(c) vrijeme kada je proizvod stavljen na tržište.

[…]”

B. Austrijsko pravo

7. Člankom 1. Bundesgesetza vom 21. Jänner 1988 über die Haftung für ein fehlerhaftes produkt (Produkthaftungsgesetz) (Savezni zakon od 21. siječnja 1988. o odgovornosti za neispravne proizvode (Zakon o odgovornosti za proizvode))[3] određuje se:

„(1) Ako neispravnost proizvoda prouzroči smrt, tjelesnu ozljedu ili naruši zdravlje osobe ili ako je oštećena materijalna imovina različita od proizvoda, sljedeće osobe smatraju se odgovornima za naknadu štete:

1. poduzetnik koji ga je proizveo i stavio na tržište,

[…]”

8. Člancima 3., 4. i 5. Zakona o odgovornosti za proizvode određuju se proizvođač, proizvod i koncept neispravnog proizvoda. Te odredbe glase kako slijedi:

„ Članak 3. ‚Proizvođač’ (Članak 1. stavak 1. točka 1.) je osoba koja je izradila gotov proizvod, sirovinu ili sastavni dio, kao i bilo koja osoba koja se obilježavanjem proizvoda svojim imenom, žigom ili drugim znakom raspoznavanja predstavlja kao proizvođač.

Članak 4. ‚Proizvod’ je bilo koja pokretna materijalna imovina čak i ako je dio druge pokretne imovine ili ako je povezana s nekretninom, uključujući i energiju.

Članak 5. stavak 1. Proizvod se smatra neispravnim ako, uzimajući u obzir sve okolnosti, ne pruža sigurnost koja se opravdano može očekivati, posebice u odnosu na:

1. predstavljanje proizvoda,

2. uporabu proizvoda na način na koji bi bilo razumno očekivati da bi se proizvod mogao koristiti,

3 BGBl. Nr. 99/1988, kako je posljednji put izmijenjen BGBl. I Nr. 98/2001.

3. vrijeme kada je proizvod stavljen na tržište.

[…]”

III. Činjenice iz glavnog postupka i prethodno pitanje

9. Pitanje se postavlja na sljedeći način. Tuženik je vlasnik [4] i (prema vlastitoj tvrdnji) izdavač regionalnog izdanja Kronen-Zeitunga, popularnih novina s možda najvećom nakladom među svim dnevnim tabloidima u Austriji. Te novine su 31. prosinca 2016. objavile članak u rubrici „Hing'schaut und g'sund g'lebt” („Osvrnite se oko sebe i živite zdravo”) „Kräuterpfarrera Benedikta” („Svećenik-travar Benedikt”) naslovljen „Schmerzfrei ausklingen lassen – Eine Auflage aus geriebenem Kren” („Završite [godinu] bez bolova – oblog od ribanog hrena”).

10. Predmetni članak glasi:

„Ublažavanje reumatskih bolova

Svježi grubo naribani hren može pomoći u smanjenju bolova prouzročenih reumom. Na zahvaćena mjesta najprije utrljajte masno biljno ulje ili svinjsku mast, a zatim na njih nanesite oblog od ribanog hrena i pritisnite. Oblog možete držati od dva do pet sati prije uklanjanja. Njegova primjena ima dobar drenažni učinak.”

11. Sud koji je uputio zahtjev smatra da je vrijeme liječenja primjenom hrena navedeno u članku netočno: trebalo je zapravo glasiti da se čitateljima savjetuje da ga primjenjuju od dvije do pet *minuta*, a ne od dva do pet *sati*. Predmetni stupac napisao je redovnik koji je član vjerskog reda. Uzeo je ime „Benedikt”. Čini se, ili barem tuženik tako tvrdi, da je predmetni svećenik priznati stručnjak u području liječenja ljekovitim biljem koji je izgleda napisao mnoštvo novinskih stupaca takve vrste i koji je zaista objavio knjige na temu liječenja ljekovitim biljem. Tuženik stoga tvrdi da se dosada itekako mogao pouzdati u njegovu stručnost i da je ovo prva takva pritužba s kojom se susreo.

12. Tužiteljica, osoba VI pretplatnica je Kronen-Zeitunga. Ističe da je pročitala članak i slijedila tekst savjeta. U skladu s njime stavila je oblog od hrena na lijevi gležanj na način opisan u članku. Držala je zavoj oko tri sata te ga je uklonila tek kada je počela osjećati jaku bol. Jaka ulja gorušice sadržana u hrenu uzrokovala su toksičnu kontaktnu reakciju. Stoga je podnijela zahtjev za naknadu štete zbog povrede prava osobnosti u iznosu od 4400 eura i za utvrđenje odgovornosti tuženika za sve postojeće tjelesne ozljede i buduće posljedice predmetnog događaja.

13. Njezin je zahtjev odbijen u prvom stupnju. Prvostupanjski sud, Bezirksgericht für Handelssachen, Wien) (Okružni trgovački sud u Beču, Austrija), utvrdio je da je tuženik za pisanje članka angažirao stručnjaka u području liječenja ljekovitim biljem koji je već objavio veći broj radova na tu temu. Tuženik nije imao razloga provjeravati napisane tekstove koje mu je taj stručnjak dostavljao. Nadalje, s obzirom na to da je autor priznati stručnjak, sud je smatrao da ga se nije moglo smatrati uobičajeno nesposobnom ili svjesno opasnom osobom u smislu članka 1315. Allgemeines Bürgerliches Gesetzbucha (Opći građanski zakonik, Austrija) [5].

4 „Medieninhaber” u skladu s člankom 1. stavkom 1. točkom 8. Bundesgesetza über die Presse und andere publizistische Medien (Savezni zakon o tiskanim i drugim novinarskim medijima), od 12. lipnja 1981., BGBl. br. 314/1981

5 Ta se odredba odnosi na odgovornost za radnje treće osobe.

14. S druge strane, ako je izvorni članak koji je predao autor bio točan, ali se pogreška potkrala tijekom postupka proizvodnje, sud je smatrao da je tuženik odgovoran samo ako je zaista jamčio točnost sadržaja svojeg izdanja. Naveo je da je Kronen-Zeitung tabloid u kojem se podaci iznose u prilično kratkim člancima pisanima na zabavan, jednostavan i lako razumljiv način. Stoga se članak nije mogao smatrati jednakim, na primjer, članku objavljenom u znanstvenom časopisu.

15. Sud je nadalje utvrdio da se u ovakvom slučaju očekivanja čitatelja također razlikuju od, na primjer, očekivanja čitatelja znanstvenog članka, stručnog časopisa ili publicističkog djela. Budući da se nije mogla pretpostaviti obveza jamčenja točnosti sadržaja članka, proizlazi da tuženik nije odgovoran za pogrešno navedeno vrijeme liječenja u članku. Žalba pred žalbenim sudom, Handelsgerichtom Wien (Trgovački sud u Beču, Austrija) odbačena je zbog postupovnih razloga. Žalbeni sud se, među ostalim, protivio tomu što se osoba VI prvi put u tužbi pozvala na činjenice u prilog zahtjevu za utvrđivanje objektivne odgovornosti tuženika.

16. Čini se da su u žalbenom postupku pred Oberster Gerichtshofom (Vrhovni sud) argumenti koji se temelje na objektivnoj odgovornosti tuženika u skladu sa Zakonom o odgovornosti za proizvode jasnije došli do izražaja. Odlukom od 21. siječnja 2020. taj je sud odbio argument prema kojemu nisu bili ispunjeni uvjeti za ispitivanje objektivne odgovornosti u skladu sa Zakonom o odgovornosti za proizvode, iako je tijekom prvostupanjskog postupka tužitelj svoju argumentaciju temeljio upravo na odgovornosti po osnovi krivnje.

17. Taj je sud zatim ispitao argumente koji se odnose na objektivnu odgovornost u skladu sa Zakonom o odgovornosti za proizvode i, u širem smislu, Direktivom o odgovornosti za proizvode. Istaknuo je da se objavljena djela poput priručnika, udžbenika i karata prodaju jer krajnji potrošač očekuje da će od njih dobiti konkretne upute. Dodao je da, primjerice, ako bi se u receptu iz knjige ili novina navela netočna količina određenog sastojka na način koji bi bio štetan za ljudsko zdravlje, bilo bi neuobičajeno da na taj način oštećenoj osobi ne bude omogućen pravni lijek u skladu s Direktivom o odgovornosti za proizvode, dok bi u slučaju da je ta ista prekomjerna količina pogreškom dodana gotovom prerađenom proizvodu koji potrošač kupi, taj potrošač mogao tužiti proizvođača proizvoda na temelju objektivne odgovornosti u skladu s Direktivom o odgovornosti za proizvode.

18. Oberster Gerichtshof (Vrhovni sud) potom je utvrdio četiri argumenta protiv odgovornosti zbog netočnih informacija u predmetima ove vrste. Kao prvo, smatrao je da je cilj zaštite u okviru odgovornosti za proizvode zaštita od opasnosti koju predstavlja predmet, a ne zaštita od danog savjeta. Kao drugo, proizvodi intelektualnog rada kao što su novinski stupci nisu „proizvodi" ni u smislu (austrijskog) Zakona o odgovornosti za proizvode ni u smislu članka 2. Direktive o odgovornosti za proizvode upravo zato što nisu sami po sebi fizički predmeti. Kao treće, eventualna veza između odgovornosti za proizvode i pružanja materijalnih oblika informacija bila bi proizvoljna i stoga informacije treba isključiti iz područja primjene Direktive o odgovornosti za proizvode. Naposljetku je naglasio zabrinutost zbog mogućih oblika neograničene odgovornosti koji bi mogli nastati ako bi se pojam „proizvod" iz članka 2. te direktive tako široko tumačio.

19. Oberster Gerichtshof (Vrhovni sud) istaknuo je u konačnici da, ako se odredbe o objektivnoj odgovornosti iz Direktive o odgovornosti za proizvode primjenjuju u predmetu ove vrste, tuženik bi u skladu sa Zakonom o odgovornosti za proizvode u načelu trebao biti odgovoran za sve povrede prava osobnosti nanesene tužitelju, odnosno čitatelju, zbog činjenice da je slijedio ili slijedila netočan savjet.

20. S obzirom na svoje dvojbe o tom pitanju, Oberster Gerichtshof (Vrhovni sud) je odlučio postaviti Sudu sljedeće prethodno pitanje:

„Treba li članak 2. u vezi s člankom 1. i člankom 6. [Direktive 85/374] tumačiti na način da se (neispravnim) proizvodom treba smatrati i fizički primjerak dnevnih novina koji u stručnom smislu sadržava netočnu zdravstvenu preporuku pridržavanje koje uzrokuje štetu po zdravlje?"

21. Tuženik, KRONE-Verlag, njemačka vlada i Europska komisija podnijeli su Sudu pisana očitovanja.

IV. Analiza prethodnog pitanja

22. Kao što sam naveo, ključno pitanje koje treba razmotriti u okviru ovog zahtjeva za prethodnu odluku jest može li vlasnik novina biti odgovoran u skladu s Direktivom o odgovornosti za proizvode zbog takvog pogrešnog članka [6]. Smatram da iz teksta, ciljeva i konteksta te direktive savršeno jasno proizlazi da se ona primjenjuje samo na fizička svojstva proizvoda, tako da se ne može primijeniti u ovakvom slučaju.

23. Prema ustaljenoj sudskoj praksi Suda, pri tumačenju odredbe prava Unije u obzir treba uzeti ne samo tekst relevantne odredbe koja, „s obzirom na to da sadržava upućivanje na klasična načela tumačenja, uvijek predstavlja polazište i istodobno ograničenje svakog tumačenja" [7], nego također i njezin kontekst i ciljeve pravila kojih je ona dio [8]. Stoga predlažem da se najprije sagleda sam tekst Direktive o odgovornosti za proizvode, a zatim se ispitaju kontekst i ciljevi koje slijedi.

24. Započnemo li prvo sa samim tekstom Direktive o odgovornosti za proizvode možemo uočiti da se njezinim člankom 1. određuje da je proizvođač „odgovoran za štetu prouzročenu neispravnošću svojega proizvoda". Potom se člankom 2. određuje da „proizvod" znači „sve pokretnine, čak i ako su dio druge pokretnine ili nekretnine [9]". Člankom 3. „proizvođač" je definiran kao „proizvođač gotovog proizvoda, proizvođač sirovina ili proizvođač sastavnih dijelova, ili bilo koja osoba koja se obilježavanjem proizvoda svojim imenom, žigom ili drugim znakom raspoznavanja predstavlja kao proizvođač". Člankom 6. stavkom 1. te direktive određuje se također da je proizvod neispravan „kad ne pruža sigurnost koju osoba ima pravo očekivati, s obzirom na sve okolnosti, uključujući: (a) predstavljanje proizvoda; (b) uporabu proizvoda, tj. način na koji bi bilo razumno očekivati da bi se proizvod mogao koristiti; (c) vrijeme kada je proizvod stavljen na tržište". Riječ je o jeziku kojim se opisuje proizvodnja fizičkih stvari i pretrpljena šteta kao rezultat materijalne neispravnosti tog proizvoda.

25. Međutim, u dijelu pravne teorije predlaže se da uopće ne mora biti riječ o materijalnom proizvodu u tom smislu da bi ga se okvalificiralo kao „proizvod" u smislu članka 2. Direktive o odgovornosti za proizvode [10]. To bi otvorilo mogućnost da se proizvodom smatraju *informacije sadržane u novinama*, a ne same novine. Međutim, smatram da takvo tumačenje nije moguće s obzirom na tekst, ciljeve i kontekst te direktive.

6 S obzirom na to da je pitanje može li i treba li postojati odgovornost u skladu s drugim odredbama austrijskog prava sasvim odvojeno i kao takvo u potpunosti na sudu koji je uputio zahtjev, naravno da ću se suzdržati od izražavanja svojeg stajališta o tom zasebnom pitanju. Takva moguća odgovornost očito se ne isključuje ni Direktivom o odgovornosti za proizvode (vidjeti trinaestu uvodnu izjavu kao i članak 13. Direktive o odgovornosti za proizvode).

7 Vidjeti u tom smislu mišljenje nezavisne odvjetnice Trstenjak u predmetu Agrana Zucker (C-33/08, EU:C:2009:99, t. 37.).

8 Vidjeti u tom smislu na primjer presude od 10. rujna 2014., Holger Forstmann Transporte (C-152/13, EU:C:2014:2184, t. 26.) i od 10. prosinca 2018., Wightman i dr. (C-621/18, EU:C:2018:999, t. 47.).

9 Prvotno je primjena Direktive 85/374 bila ograničena na „pokretne stvari koje su industrijski proizvedene" (treća uvodna izjava te direktive). Direktivom 1999/34 iz područja primjene Direktive o odgovornosti za proizvode uklonjena je iznimka koja se odnosila na „primarn[e] poljoprivredn[e] proizvod[e]" te je njezina namjena, u skladu s osmom uvodnom izjavom te prethodne direktive bila obuhvatiti „sve vrste proizvoda", proširujući tako njezino područje primjene izvan primjene samo na industrijski proizvedene proizvode. To je potvrđeno i činjenicom da je Sud primijenio Direktivu 85/374 na proizvod koji evidentno nije bio industrijski proizveden u svojoj presudi od 10. svibnja 2001., Veedfald (C-203/99, EU:C:2001:258), koja se odnosila na predmet u kojem je bubreg prije presađivanja ispran perfuzijskom tekućinom, a pokazalo se da je ta tekućina, proizvedena u bolničkom dispanzeru, bila neispravna, što je dovelo do toga da bubreg nije bilo moguće upotrijebiti za presađivanje.

10 Komisija ističe da je definicija pojma „proizvod" široka (iako, prema njezinu mišljenju, mora biti riječ o „industrijski proizvedenom" proizvodu). Ističe da se, iako se člankom 4. (austrijskog) Zakona o odgovornosti za proizvode proizvod određuje kao „bilo koja pokretna materijalna imovina", kvalifikacija „materijalna" ne nalazi u tekstu članka 2. Direktive o odgovornosti za proizvode. Tom je odredbom pod konceptom „proizvoda" također obuhvaćena električna energija iako nije materijalna. Ta je rasprava još izraženija kada je riječ o softveru kod kojeg je čak i prijenos putem materijalnog medija postao rijedak, a danas je uobičajeni način njegova prijenosa preuzimanje (o tom mišljenju vidjeti na primjer Spindler, G., „Verschuldensunabhängige Produkthaftung im Internet", *Multimedia und Recht*, sv. 3., 1998., str. 119.–124.). Čini se da Komisija u svojem Izvješću od 19. veljače 2020. o utjecaju umjetne inteligencije, interneta stvari i robotike na sigurnost i odgovornost, COM (2020) 64 *final*, str. 14. ne ide toliko daleko *de lege lata* s obzirom da predlaže da „[i]ako je definicija proizvoda iz Direktive o odgovornosti za proizvode široka, njezino bi se područje primjene moglo dodatno pojasniti kako bi se bolje odrazila složenost perspektivnih tehnologija […]".

26. Točno je, naravno, da su klasične novine koje se objavljuju na tradicionalan način fizička stvar i da su također pokretnina. Možda je moguće zamisliti okolnosti u kojima bi kupac pravih tiskanih novina mogao pretrpjeti povredu prava osobnosti kad bi, primjerice, bio ozlijeđen zbog stršeće spajalice ili eventualno zbog toksičnosti tinte koja se koristi u postupku tiskanja. Međutim, bit ovog zahtjeva odnosi se na navodni nedostatak u *intelektualnom* sadržaju, a ne na nedostatak u *fizičkom* proizvodu kao takvom. Stoga je ovdje u biti riječ o usluzi, a ne proizvodu.

27. Ne navodi se primjerice da su novine kao takve prouzročile ozljedu osobe VI, nego je prije riječ ozlijedi koju je ona sama sebi nanijela jer je slijedila netočan savjet objavljen u tim novinama. Pitanje se stoga odnosi na to može se li materijalni proizvod koji sadržava takve netočne savjete smatrati „neispravnim" u smislu u kojem su taj i srodni pojmovi upotrijebljeni u Direktivi o odgovornosti za proizvode.

28. Ništa ne upućuje na to da su novine bile neispravne zbog onoga što bi se moglo nazvati njihovim vanjskim svojstvima. U dijelu pravne teorije tvrdi se da se materijalni medij u tu svrhu ne može odvojiti od njegova sadržaja. U skladu s time predlaže se da bi se sustav objektivne odgovornosti u skladu s Direktivom o odgovornosti za proizvode trebao primjenjivati na nedostatke proizvoda kao takvog kao i na njegov intelektualni sadržaj [11]. Argumenti u prilog ovom stajalištu ponajprije se temelje na svrsi zakonodavstva o odgovornosti za proizvode, a to je zaštita potrošača. Tvrdi se nadalje da postoje situacije obuhvaćene Direktivom o odgovornosti za proizvode koje uvelike nalikuju situacijama u kojima su netočne informacije uzrokovale tjelesne ozljede. Jedan primjer je situacija u kojoj proizvod koji bi trebao obavijestiti osobe o određenoj opasnosti, kao što to je to možda detektor dima, ne radi ispravno. Zbog nedostatka upozorenja sprečava se primjerena reakcija ljudi (na primjer bijeg iz zgrade zahvaćene požarom), što pak dovodi do njihova ozljeđivanja [12]. Ti komentatori doktrine navode sličnu usporedbu sa slučajevima u kojima priručnici za uporabu proizvoda sadržavaju netočne informacije. Kao i u slučaju pogrešnih informacija navedenih u tiskanom mediju, opasnost u tom slučaju ne proizlazi iz materijalne kvalitete proizvoda, već iz činjenice da su se čitatelji držali (netočnih) uputa sadržanima u njima.

29. Međutim, smatram da ti argumenti nisu uvjerljivi. Tekst članka 6. Direktive o odgovornosti za proizvode jasno se odnosi na neispravnost samog proizvoda u smislu njezina članka 2. Štoviše, člankom 1. te direktive nije predviđena objektivna odgovornost u slučaju jednostavnog savjeta. Umjesto toga odgovornost se mora povezati sa stavljanjem proizvoda na tržište [13]. Njime se određuje izravna uzročna veza između neispravnosti proizvoda i štete nanesene ozlijeđenoj osobi koja je još uvijek prisutna u slučajevima opisanima u točki 28. ovog mišljenja dok pritom ne postoji nikakva veza s proizvodom u slučaju netočnog savjeta iz novina [14]. To također znači da se ta direktiva ne primjenjuje na usluge [15].

11 Za takav pristup vidjeti na primjer Foerste, U. i Graf von Westphalen, F., (izd.), *Produkthaftungshandbuch*, 3. izd., Beck, Münich, 2012., str. 815., članak 47. točka 16.; Cahn, A., „Produkthaftung für verkörperte geistige Leistungen", *Neue Juristische Wochenschrift*, Beck, 1996., str. 2899. do 2905., na str. 2901. do 2903.; Meyer, A., „Die Haftung für fehlerhafte Aussagen in wissenschaftlichen Werken", *Zeitschrift für Urheber- und Medienrecht*, svezak 3., 1997., str. 26. do 34. Za stajalište suprotno tom pristupu vidjeti Günther, A., *Produkthaftung für Informationsgüter*, Otto Schmidt Verlag, Köln, 2001., str. 623. do 627. Svi ti autori raspravljaju o njemačkom zakonu o odgovornosti za proizvode. Tim se njemačkim zakonom provodi Direktiva o odgovornosti za proizvode iako pitanja o kojima se raspravlja nisu specifična za njemačku provedbu.

12 Drugi primjer je kvar dijagnostičkog uređaja ako taj kvar znači da zdravstveno stanje ostaje nedijagnosticirano i stoga neliječeno.

13 Vidjeti, *a contrario*, članak 7. točku (a) Direktive o odgovornosti za proizvode kojim se izuzima od odgovornosti proizvođača ako nije stavio na tržište proizvod. Vidjeti također Oechsler, J., *J. von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch: mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen*, revidirano izdanje iz 2018., de Gruyter, Berlin, članak 2. ProdHaftG, točka 78. i dalje u vezi s Produkthaftungsgesetzom (njemački Zakon o odgovornosti za proizvode).

14 Vidjeti u tom smislu Günther, A., *Produkthaftung für Informationsgüter*, Verlag Dr Otto Schmidt, Köln, 2001., str. 650. i 651., koji razlikuje „Instruktionshaftung" (odgovornost za upute) i „Informationshaftung" (odgovornost za informacije).

15 Komisija je već u svojoj Zelenoj knjizi o odgovornosti za neispravne proizvode (COM 1999) 396 *final*), stranica 7.:, navela da „neispravne usluge nisu obuhvaćene Direktivom 85/374/EEZ". To je u skladu s činjenicom da je predložila Direktivu Vijeća o odgovornosti pružatelja usluga (COM(90) 482 *final*) (SL 1991., C 12, str. 8.). Taj je nacrt kasnije povučen (COM(94) 260 *final*). U točki 2.8. Mišljenja Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o prijedlogu Direktive Vijeća o odgovornosti pružatelja usluga, (SL 1991., C 269, str. 40.) posebno dobro se ukazuje na probleme do kojih bi direktiva mogla dovesti: „Pri ispitivanju ovog prijedloga jasno je da bi se njegovom provedbom zaustavila sva istraživanja i inovacije u područjima djelatnosti slobodnih zanimanja. To bi dovelo do defenzivnog medicinskog, pravnog, poslovnog i poreznog savjetovanja i defenzivnog pružanja savjeta arhitekata, inženjera i izvođača građevinskih radova. To nije bio cilj koji su potrošači željeli postići."

30. Iako može biti točna tvrdnja da je sve teže razlikovati proizvode i usluge zbog tehnološkog napretka [16], takva ocjena, koja bi mogla navesti zakonodavno tijelo da djeluje, ipak ne dopušta primjenu Direktive o odgovornosti za proizvode izvan okolnosti u kojima se ona, s obzirom na njezin jasan jezik, trenutačno primjenjuje. To vrijedi tim više zato što bi proširenje njezine primjene na slučajeve informacija sadržanih u pokretnim proizvodima dovelo do daljnjih nedosljednosti. Zašto bi, na primjer, postojala objektivna odgovornost za informacije sadržane u publikaciji, ali ne i za savjete dane na radiju ili televiziji [17]?

31. Međutim, smatram da iz teksta, konteksta i ciljeva Direktive o odgovornosti za proizvode ipak jasno proizlazi da je upućivanje na „proizvod" u toj direktivi ograničeno na materijalni predmet. Stoga se ovaj zahtjev u bitnome ne može prihvatiti, barem kada je riječ o Direktivi o odgovornosti za proizvode, upravo zato što se ne odnosi na ozljedu koja proizlazi iz materijalnog nedostatka proizvoda.

32. Tomu ide u prilog i uzimanje u obzir ciljeva i konteksta Direktive o odgovornosti za proizvode. U prvoj uvodnoj izjavi te direktive jasno se navodi da je riječ o mjeri usklađivanja „u vezi s odgovornošću proizvođača za štete uzrokovane neispravnošću njegovih proizvoda" i da je ta mjera bila potrebna jer bi „postojeće razlike mogle narušiti tržišno natjecanje i utjecati na kretanje robe unutar zajedničkoga tržišta te dovesti do različitog stupnjevanja zaštite potrošača od šteta po zdravlje i imovinu koje je prouzročio neispravan proizvod". Jasno je da se to odnosi samo na materijalne proizvode i, kako je Sud već imao priliku istaknuti „[o]graničenja područja primjene te direktive utvrđena zakonodavstvom Europske unije […] rezultat su složenog odvagivanja, među ostalim, tih različitih interesa" [18].

33. Sve je to istaknuto u ostalim uvodnim izjavama. Tako se, primjerice, u trećoj uvodnoj izjavi navodi da se odgovornost bez krivnje „odnosi samo na pokretne stvari koje su industrijski proizvedene". Premda je, kao što je navedeno u bilješci 9. ovog mišljenja, područje primjene te odredbe naknadno prošireno izvan područja primjene na *industrijski proizvedene proizvode*, ne navodi se da su Direktivom o odgovornosti za proizvode obuhvaćene puke informacije ili savjeti. Nadalje, u četvrtoj uvodnoj izjavi navodi se da učinkovita zaštita potrošača zahtijeva „odgovornost svih proizvođača koji su uključeni u proizvodni proces, ako je njihov gotov proizvod, sastavni dio ili sirovina koju su oni isporučili, bio neispravan […]". Šestom uvodnom izjavom određuje se da se radi zaštite „fizičke dobrobiti i imovine potrošača", „neispravnost proizvoda ne određuje prema njegovoj uporabljivosti, nego prema pomanjkanju sigurnosti koju šira javnost ima pravo očekivati […]". Upućivanje na „pomanjkanje sigurnosti" može se, s obzirom na kontekst, smatrati tek upućivanjem na nedostatak materijalnog proizvoda koji vjerojatno može prouzročiti štetu.

34. Sve te okolnosti jednostavno služe da potvrde zaključak da se područje primjene Direktive o odgovornosti za proizvode odnosi samo na sigurnost fizičkih proizvoda i da je njezin glavni cilj osigurati pravni lijek na temelju objektivne odgovornosti ako se utvrdi da su takvi proizvodi neispravni. Kad bi bilo drukčije, moguće je da bi se otvorio prostor za čitav niz zahtjeva u skladu s tom direktivom koji bi se odnosili u biti na neispravnu ili nemarnu isporuku usluga. To može na primjer uključivati pisane savjete računovođe ili pravnika ili pisani liječnički nalaz, čak i ako bi u takvim okolnostima bilo potpuno neprirodno tvrditi, primjerice, da se potpisujući takav nalaz stručna osoba „predstavlja" kao „proizvođač" „gotovog proizvoda" na način da je on ili ona „proizvođač" u skladu s člankom 3. stavkom 1. Direktive o odgovornosti za proizvode [19].

16 Komisija se također osvrnula i na to u svojem Izvješću Europskom parlamentu, Vijeću i Europskom gospodarskom i socijalnom odboru, Izvješće o utjecaju umjetne inteligencije, interneta stvari i robotike na sigurnost i odgovornost, (COM (2020), 64 *final*), str. 13. i 14.

17 Vidjeti također *Münchener Kommentar zum BGB*, 8. izdanje, članak 2. ProdHaftG, točka 19. kao i Ulmer-Eilfort, C. i Obergfell, E.-I., Verlagsrecht, 2. izdanje, C. H. Beck, 2020., t. 1036.

18 Presuda od 21. prosinca 2011., Dutrueux (C-495/10, EU:C:2011:869, t. 22. i navedena sudska praksa)

19 Vidjeti također bilješku 15. ovog mišljenja, u kojoj se navodi Mišljenje Gospodarskog i socijalnog odbora o prijedlogu Direktive Vijeća o odgovornosti pružatelja usluga (SL 1991., C 269, str. 40.)

35. Naime, kao što se čini da sâm sud koji je uputio zahtjev upućuje u točki 4.2. svojeg zahtjeva za prethodnu odluku, nametanje odgovornosti u skladu s Direktivom o odgovornosti za proizvode u takvom slučaju može također izložiti pružatelje usluga moguće neograničenoj odgovornosti na temelju objektivne odgovornosti u odnosu na velik broj mogućih podnositelja zahtjeva [20]. Teško bi bilo izbjeći zaključak da bi se nametanjem odgovornosti bez krivnje narušile granice područja primjene Direktive o odgovornosti za proizvode, koje su, kao što smo prethodno vidjeli i kao što je to Sud istaknuo u presudi Dutrueux [21], rezultat složenog odvagivanja različitih interesa.

36. Takav zaključak mogao bi također dovesti do situacije u kojoj bi tek drugi aspekt izdavanja novina sam po sebi skrivao neuobičajene pravne poteškoće. U većini novina, od onih najozbiljnijih do onih za najširu publiku, čitateljima se nude stupci ove vrste u kojima kolumnisti daju savjete o raznim pitanjima, osobito o medicinskim, pravnim, vrtlarskim, pitanjima roditeljstva i osobnih problema. Kad bi se odgovornost novina mogla utvrditi na temelju objektivne odgovornosti zbog lošeg ili neispravnog savjeta koji je doveo do povrede prava osobnosti ili (u granicama članka 9. Direktive o odgovornosti za proizvode) oštećenja imovine, to bi predstavljalo novi rizik za izdavače, što bi, kao što je to tuženik istaknuo u svojim pisanim podnescima, moglo imati ozbiljne praktične posljedice za slobodu tiska zajamčenu člankom 11. stavkom 2. Povelje Europske unije o temeljnim pravima (te, podredno, člankom 10. Europske konvencije o ljudskih pravima). Sve to znači da bi se, kad bi takav rezultat proizlazio iz Direktive o odgovornosti za proizvode, očekivalo da je to izraženo na kristalno jasan i nepogrešiv način. Sama činjenica da se u toj direktivi očito ne progovara o tom pitanju jasno svjedoči o činjenici da zakonodavac Unije nikada nije namjeravao nametnuti takvu odgovornost u takvim okolnostima.

37. Međutim, treba istaknuti da su pitanja deliktne odgovornosti i profesionalnog nemara u ovakvim slučajevima uređena nacionalnim pravom pojedinih država članica. Zakonodavac Unije nikad nije namjeravao provesti takvo usklađivanje, a još manje nagurati zahtjeve ove vrste u sustav objektivne odgovornosti u skladu s Direktivom o odgovornosti za proizvode umjetnim i širokim tumačenjem njezinih pojmova. Sud je već utvrdio da ta direktiva nema namjenu u cijelosti uskladiti područje odgovornosti za neispravne proizvode izvan pitanja koja uređuje [22].

38. Iako je točno da je ovdje istaknuto pitanje novo, treba napomenuti da ono dosad nema nikakvo uporište u postojećoj sudskoj praksi koja se odnosi na Direktivu o odgovornosti za proizvode. Možda je najbliži predmet presuda Suda u predmetu Dutrueux [23]. Riječ je o predmetu u kojem je dječak zadobio opekline tijekom operacije u bolnici. Međutim, opekline su uzrokovane kvarom mehanizma za nadzor temperature u grijanom madracu na kojemu je dječak ležao za vrijeme operacije. Bolnica je samo upotrebljavala madrac koji je nabavila od svojeg dobavljača.

39. Sud je ipak smatrao da se „takav korisnik ne može smatrati subjektom u lancu proizvodnje i stavljanja na tržište predmetnog proizvoda" za potrebe članka 3. Direktive o odgovornosti za proizvode [24]. Slijedom toga bolnica je bila samo pružatelj medicinskih usluga u tu svrhu i ako takav pružatelj usluga „upotrebljava neispravnu opremu ili proizvode u odnosu na koje nije proizvođač u smislu članka 3. [Direktive o odgovornosti za proizvode] i stoga uzrokuje štetu korisniku usluge", odgovornost pružatelja usluga „nije obuhvaćena područjem primjene te direktive" [25].

20 Vidjeti čuvene upozoravajuće komentare predsjednika suda Cardoza u predmetu Ultramares Corporation protiv Touche 174. NE 441 (1931.), prema kojoj se zakonom mora izbjeći mogućnost odgovornosti „neodređenog iznosa u neodređenom vremenu i neodređene vrste".

21 Presuda od 21. prosinca 2011. (C-495/10, EU:C:2011:869, t. 22.)

22 Vidjeti presude od 4. lipnja 2009., Moteurs Leroy Somer (C-285/08, EU:C:2009:351, t. 24. i 25.) i od 21. prosinca 2011., Dutrueux (C-495/10, EU:C:2011:869, t. 21.).

23 Presuda od 21. prosinca 2011. (C-495/10, EU:C:2011:869)

24 *Ibid*, t. 28.

25 *Ibid*., t. 39.

40. Stoga je jasno da iz presude Dutrueux[26] proizlazi da odgovornost za pružanje usluga koje se razlikuju od neispravnog fizičkog proizvoda nije obuhvaćena područjem primjene Direktive o odgovornosti za proizvode. U ovom slučaju tvrdnja je barem slabija jer, da ponovim što je već navedeno, za razliku od situacije u navedenom predmetu, nije bilo nikakve neispravnosti fizičkog proizvoda kao takvog.

41. Na temelju svih tih interpretativnih struja, mogu samo zaključiti da ovakav zahtjev nije obuhvaćen područjem primjene Direktive o odgovornosti za proizvode. U bitnome se radi o tužbi vezanoj za pružanje usluge, odnosno savjeta potrošačima sadržanih u novinskom stupcu, koji se ne odnosi na novine kao fizički proizvod. Stoga se ne može smatrati da su tjelesne ozljede koje je pretrpjela osoba VI uzrokovane neispravnošću proizvoda na način na koji se ti pojmovi koriste u Direktivi o odgovornosti za proizvode.

V. Zaključak

42. S obzirom na prethodna razmatranja stoga predlažem da na pitanje koje je uputio Oberster Gerichtshof (Vrhovni sud, Austrija) Sud odgovori na sljedeći način:

Članak 2. u vezi s člankom 1. i člankom 6. Direktive Vijeća 85/374/EEZ od 25. srpnja 1985. o približavanju zakona i drugih propisa država članica u vezi s odgovornošću za neispravne proizvode ne može se tumačiti na način da se „neispravnim proizvodom” u smislu te direktive može smatrati i fizički primjerak dnevnih novina koji sadržava u stručnom smislu netočnu zdravstvenu preporuku pridržavanje koje uzrokuje štetu po zdravlje.

26 Presuda od 21. prosinca 2011. (C-495/10, EU:C:2011:869)